

Samuil Micu-Klein

Supplex Libellus Valachorum

Fericite Auguste Împărate!

Fiindcă, în cîrmuirea acestui imperiu, cea mai înaltă țintă și cel mai îndreptățit gînd al Maiestății Voastre este acela ca, pretutindeni, drepturile atît ale omului, cît și ale societății civile, să se extindă, înainte de toate, la toți membrii care o alcătuiesc prin unirea lor și susțin și cu viața și cu avutul lor sarcinile conservării ei, și ca o parte dintre cetățeni să nu se rupă <de cealaltă>, pentru a o lipsi <pe aceasta> cu silnicie de drepturile ei și a o asupri; de aceea națiunea română care trăiește în Marele Principat al Transilvaniei pe calea acestei suplici cade în mod public la tronul Maiestății <Voastre> și se roagă din toate puterile să i se dea înapoi străvechile drepturi, care sînt legate prin însăși firea lucrurilor de toți cetățenii și de care, în secolul trecut, ea a fost despuiată cum se va arăta îndată, fără nici un drept, ci numai din cauza vitregiei acelor timpuri.

Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucît este lucru sigur și dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, a unei tradiții niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor și obiceiurilor, că ea își trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian, în nenumărate rînduri, în Dacia, cu un număr foarte mare de soldați veterani, ca să apere Provincia.

Urmașii lui Traian Augustul au stăpînit Dacia cîteva secole. Sub a lor neînteruptă stăpînire, în această Provincie a fost răspîndită și credința creștină după ritul bisericii răsăritene prin străduința episcopilor Protogen, Gaudențiu, Niceta și Theotin, mai ales în secolul al IV-lea, după cum ne-o arată această întregă istorie bisericească.

Într-aceea, chiar din secolul al III-lea, ginți barbare începuseră să primejduiască soarta <oamenilor> în această bogată Provincie a imperiului roman și ele au izbutit să-și facă locuințe statornice, un timp oarecare în unele părți ale ei; totuși, ele nu putuseră merge nicidecum așa de departe, încît să stingă acolo cu totul numele sau putera romanilor; căci este lucru sigur că, în secolul al VI-lea chiar, mai multe cetăți întărite, mai ales pe țărmurii Dunării, erau supuse acolo împăraților romani din Răsărit, dar părțile dinlăuntru ale Provinciei erau pline de un număr așa de mare de locuitori romani, încît chiar de prin secolul al VII-lea, scuturînd jugul străinilor, ele și-au făurit un stat propriu.

Acest noroc l-a avut mai ales cea parte a Daciei care astăzi poartă numele de Transilvania și locuitorii romani ai acesteia, după ce au înlăturat stăpînirea altor ginți, au ascultat de principii proprii, aleși din sînul națiunii lor, pînă la venirea ungarilor.

A rămas apoi, durînd pînă în ziua de azi, acel vestigiu al stăpînirii pe care, între celelalte popoare străine ce s-au perindat după dînșii în această <parte de loc>, au avut-o, și unele ginți slave asupra locuitorilor romani ai Daciei, <și anume> că numirca de *vlahi* sau *valahi*, care pentru popoarele slave denota, după mărturia lui Luciu Dalmatul și Cromer Polonul, orice *roman*, *italic* sau *latin*, s-a păstrat în timpurile de mai tîrziu numai pentru locuitorii romani ai Daciei.

Cînd ungurii către sfîrșitul secolului al IX-lea, sub ducele <lor> Tuhutum, au năvălit în părțile Transilvaniei, locuitorii romani ai acestor <părți> se numeau cu numele, schimbat, de *vlahi*, după mărturia celui mai vechi scriitor al Ungariei, Anonymus, notarul regelui Bela: în fruntea lor se afla în clipa aceea ducele lor propriu, Gelu, cu putere supremă, nenorocos însă în lupta la care a pornit cu ungurii spre apărarea patriei sale, de vreme ce în acea luptă el și-a pierdut și Domnia și viața.

După această tristă soartă a principelui <lor>, locuitorii romani ai Provinciei care apar cu numele de *vlahi* nu s-au mai împotrivit ungarilor, ci, văzînd moartea domnului lor (după cum povestește Anonymus, notarul regelui Bela, în “*Historia Ducum Hungariae*”, cap. VI), dîndu-și dreapta, de buna lor voie și-au ales ca domn pe Tuhutum, ducele ungarilor, și și-au întărit credința prin jurămînt.

Gyula cel bătrîn, nepotul ducelui Tuhutum, și el duce al Transilvalniei, făcînd un drum la Constantinopol, a îmbrățișat acolo, în secolul al X-lea, credința creștină după ritul bisericii răsăritene și, luînd cu sine în Transilvania pe călugărul Ieroteu, înălțat după aceea în scaunul de episcop, a adus în sînul aceleiași biserici și pe mai mulți din poporul său, după cum ne-o arată aceasta Samuel Timon în „*Imago antiquae Hungariae*”, cartea a III, cap. 5.

În secolul al XI-lea, după ce sfîntul rege Ștefan, învingînd pe ducele Gyula cel tînăr, a alipit Transilvania de regatul Ungariei, și ceilalți unguri din Transilvania au trecut la religia creștină; prin străduința însă a preoților credincioși bisericii apusene, care lucrau la convertirea lor, ei au fost alipiți bisericii apusene; și cum și ceilalți unguri, converțiți încă din timpul ducelui Gyula cel bătrîn la religia lui Cristos, trecuseră rînd pe rînd la biserica apuseană, aproape numai locuitorii români ai Provinciei au rămas în sînul bisericii răsăritene.

Această deosebire în ceea ce privește riturile bisericești nefiind întru nimic o piedică, drepturile cetățenești erau comune ambelor popoare, adică și celui unguresc și celui românesc, din vremea în care, sub ducele Tuhutum, ele s-au întrunit într-o singură societate: ajungă, pentru a nu lungi vorba, a aduce drept dovadă a acestui adevăr scrisoarea autentică a conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăștur, scrisă în anul 1437, pe care preailustrul Pray a dat-o la lumină în a VII-a *Dissertatio Historico-Critica* § 8 cu următorul cuprins: “*Paul cel mare de Vajda Háza, stegarul obștii locuitorilor țării unguri și români din părțile Transilvaniei etc.*” În același loc, preailustrul autor observă că, în această scrisoare a conventului, obștea locuitorilor țării unguri și români se referă la un act al *sfîntului rege Ștefan*, în care s-ar vorbi de imunitățile lor, ceea ce este o nouă dovadă că amîndouă națiunile au avut aceleași imunități și s-au bucurat de aceleași drepturi regnicolare.

Încă în același secol și în anul în care era dată această scrisoare a conventului, națiunea ungurească făcu, ce-i drept, o uniune cu totul particulară, de ajutor reciproc, atît cu secuii, conaționali lor, care în aceeași vreme începuseră a alcătui o națiune aparte, cît și cu sașii, aduși în Provincie în secolul al XII-lea: această uniune a fost înnoită în anul imediat următor 1438, după cum arată acest lucru scrisoarea de mărturie, emisă cu privire la aceasta, a vicevoievodului din acea vreme, Lorand Lepeș.

Totuși acea <uniune> n-a dăunat întru nimic drepturilor regnicolare ale națiunii române, ba soarta acesteia era cît se poate de înfloritoare chiar în secolul acela în care a fost întemeiată amintita uniune; în adevăr, din sînul acestei națiuni a fost promovat un Ioan Corvin de Hunedoara la cele mai înalte onoruri publice, mai întîi în Transilvania, și pe urmă ridicat în slujba de căpitan suprem și guvernator în regatul Ungariei, iar nemuritorul său fiu Matia înălțat chiar în tronul țării; și, spre a ne fi permis să trecem sub tăcere pe alți voievozi ai Transilvaniei, oameni din această națiune, un Ioan Geczy, din a cărui familie se zice că și pînă astăzi mai trăiesc cîtiva nobili români în comitatul Dobîca, a îndeplinit cu mare laudă înaltă slujbă de guvernator al Transilvaniei, iar un Ștefan Josika, român de origine și de neam (după mărturia istoricului Wolfgang de Bethlen), înalta slujbă de cancelar sub principele Sigismund Bathori pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Pe la mijlocul aceluiași secol Nicolae Olahul, născut la Sibiu, din părinții de asemenea români, se ilustra în Ungaria prin demnitatea de arhiepiscop al Strigoniului și de cancelar al țării, iar fratele său Matei îndeplinea slujba ereditară de judecător regesc al Scaunului Orăștiei din Transilvania; și acești însemnați bărbați și în statul ungar și în acela al Transilvaniei nu-și ascundeau originea lor românească, ba cei doi Corvini, după mărturia lui Bonfiniu și a lui Luciu Dalmatul, se mîndreau că ei, ca și națiunea lor, își trag originea din coloniile romanilor. Afară de aceasta, împăratul Ferdinand I adeverește originea și a Corvinilor și a sus-zisului arhiepiscop al Strigoniului și cancelar al său, <fii> ai neamului românesc, vlăstarea romanilor, cînd în diploma familiei amintitului arhiepiscop, conferită la 23 noiembrie 1548, el se exprimă în aceste cuvinte: “Așa sînt aproape toate originile celor mai laudate neamuri, între care românii, conaționali tăi, n-au cea de pe urmă <origine>, ca unii care se știe că se trag din stăpîna lumii, din urbea Roma: de aceea și acuma pe limba lor ei se numesc romani; acest neam al tău prin vitejia lui a fost preaputernic, născător al multor foarte mari

căpitani, între care și Ioan Huniade, părintele vestitului rege Matia, și străbunii tăi, foarte aproape de vremea lui, se zice că s-au ilustrat mai cu deosebire”.

După uniunea făcută în anii 1437 și 1438 între unguri, secui și sași, neamul românesc i-a născut pe acești mari bărbați și pe mulți alții care au binemeritat de la patrie <și> care au fost aleși și ridicați prin liberele sufragii ale Stărilor și Ordinilor la toate slujbele și demnitățile chiar cele mai înalte, așa încât în toate secolele trecute pînă în secolul al XVII-lea neamul românesc s-a bucurat în chip statornic de toate drepturile regnicolare ca și ceilalți cetățeni, și nicăieri, chiar cîtuși de puțin, sus-zisa uniune n-a vătămât drepturile cetățenești ale neamului românesc, nici n-a cercat la început să le vatăme.

În timpul acesta, reforma bisericii apusene, începută de Calvin, Luther și Socin, făcînd, încă din secolul al XVI-lea, mari progrese și în Transilvania și în felul acesta făcîndu-se sciziunea locuitorilor unguri, secui și sași în ceea ce privește religia în patru părți, și anume: romano-catolică, calvino-reformată, evanghelic-luterană și sociniano-unitariană, s-au făcut în adunările publice ale Stărilor și Ordinilor mai multe articole, prin care se luau măsuri cu privire la securitatea acestor părți, dezbinată în privința religiei: și toate cele patru religii pe care le mărturiseau ungurii, secuii și sașii, împărțiți, după diversitatea lor, în patru părți, au fost declarate prin acele articole ca primite după lege, așa cum ne-o arată aceasta limpede Constituțiile Aprobate ale țării, adunate la porunca și cu încuvîntarea Principelui George Rakoczy din articolele dietale de la anul 1540 pînă la 1653, partea I-a, tit. 1, art. 2.

În aceste articole însă nu se făcuse nici o mențiune despre biserica greco-orientală, la care a trecut neamul românesc din timpul convertirii sale la Cristos; dar nici nu trebuia și nici nu se putea face acea <mențiune> deoarece acele articole aveau ca obiect numai religiile născute în Transilvania prin reforma bisericii latine. A rămas așadar biserica greco-orientală din Transilvania sau mai curînd neamul românesc ce ține de dînsa și cu privire la religie în aceeași stare în care se găsea înainte de a fi fost făcute aceste articole, adică în exercițiul cel mai liber al religiei sale și în folosința tuturor drepturilor legate de el, lucru pe care îl dovedește îndeajuns și cartea de danie a reginei Isabela dată cu privire la episcopatul de rit grec din Geoagiul de sus, dăruit vrednicului de cinste bărbat Cristofor dimpreună cu toate pertinențele, veniturile și foloasele aceluși episcopat, în anul 1557, cînd episcopul latin de Alba era desființat <și> toate bunurile, pertinențele și veniturile lui erau atribuite fiscului, și publicată de preailustrul Benkö în opera sa despre Milkovia, § 145, lit. C.

Dar această soartă prielnică a neamului românesc s-a schimbat, în secolul de curînd trecut al XVII-lea, în ceea ce privește atît starea lui civilă, cît și cea bisericească, după ce, anume, ungurii, secuii și sașii au înnoit, în anul 1613, 1630 și 1649, uniunea făcută în anii 1437 și 1438, și au avut grijă să se introducă în colecția de legi făcute <cu începere> din anul 1540, sau în Constituțiile Aprobate atît condițiile acestei uniuni, cît și articolele făcute în chipul sus-zis în favoarea celor patru religii, pe care ei le mărturiseau fiind împărțiți între sine înșiși în acest punct: în adevăr, în această colecție de legi sau “Constituții Aprobate” au fost introduse și cele ce urmează, <lucruri> foarte vătămătoare și dăunătoare și națiunii și religiei românilor, care aveau de secole o existență legală în Provincie, precum:

Partea I, tit. 8, art. 1 din Constituțiile Aprobate: *Deși națiunea română un e socotită în țară printre Stări și religia ei nu e dintre cele primite, totuși, cît timp ele vor fi tolerate pentru folosul țării, ecleziasticii vor observa următoarele etc.*

Partea I, tit. 9, art. 1: *deși națiunea română e admisă în țară în vederea bunului public, totuși, fiindcă ea, neținînd seamă de starea ei de jos etc.*

Partea a III-a, tit. 1, art. 1: *Țara constînd din trei națiuni (păzindu-se legile țării), dacă vreo națiune ar fi vătămăată în libertățile, privilegiile <și> obiceiturile <sale>, celelalte să fie datoare etc.*

Partea a III-a, tit. 53, art. 1: *fiindcă religia națiunii române nu e dintre cele patru primite, de aceea nici ordinul călugăresc etc.*

Cum însă au putut fi introduse aceste <lucruri> în colecția de legi, nu se poate înțelege. Căci această colecție, după cum mărturisește prefața și aprobarea ei, nu putea fi compusă și formată decît

numai din decretele și articolele dietale făcute de la anul 1540, în care Transilvania a fost despărțită de Ungaria, pînă în anul 1653; de la anul 1540 pînă în 1653 însă nu există nici unul, cu atîta mai puțin vreun articol dietal mai vechi, care să fi hotărît în chip pozitiv că *națiunea română nu trebuie socotită între Stări și nici religia ei între cele primite, dar că și una și cealaltă trebuie să fie admisă în Provincie numai în vederea bunului public.*

Lipsind o lege pozitivă de acest fel, trebuie deci să se tragă încheierea că numai din greșeala sau incuria compilatorilor s-au introdus acele lucruri sau că s-au strecurat în colecție adaosuri; dacă însă și intenția de a face rău a avut în această privință vreo influență, nu este de datoria națiunii suplicante a o discuta. Acuma deodată, aceasta este sigur, că în colecție ne întîmpină unele expresii care arată în chip limpede mai mult ura decît dragostea compilatorilor față de națiunea română. Ca exemplu să fie expresia care apare în sus-citata parte I, tit. 9, art. 1: *totuși, fiindcă ea <națiunea română>, neținînd seamă de starea ei de jos...*

Astfel, fie că sus-citatele adaosuri au fost introduse în colecția de legi din greșeală sau din incurie, fie că ele <au fost introduse> cu intenția de a face rău, totuși introducerea lor s-a făcut cu precauție, <și anume așa>, încît adaosurile să fie trecute în Aprobate nu în stil direct și în forma unui statut legal (fiindcă aceasta nu s-ar fi putut face fără citarea articolului pe care să se întemeieze ele, articol care niciodată n-a existat), ci să fie puse înainte, în chip numai de preambul la celelalte statute legale, inserate în colecție, cu ajutorul particulelor conjunctive *deși* sau *fiindcă*.

Deși asemenea premise nu au de obicei nici o putere dacă nu se sprijină pe o bază legală oarecare, aceste totuși s-au bucurat la mulți cetățeni ai Patriei de un așa succes, încît în curînd părerea că națiunea și religia românilor ar fi numai tolerată în Principat a fost aproape peste tot statornicită și propagată pînă și la neamurile străine.

Spre a întîmpina așadar împotriva acestei opinii, care se sprijină numai pe premisele de mai sus, lipsite de orice temei, trebuie să se facă următoarele reflexii cu privire la acele <premise>, <reflexii> scoase din înseși legile și istoria Patriei.

Se zice în acele premise: *deși națiunea română nu este socotită între Stări, ci este admisă în țară numai în vederea bunului public.* Cît de străină de adevăr este supoziția că națiunea română nu este socotită între Stări <ne> -o arată acea scrisoare autentică citată mai sus a conventului fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăstur, emanată în anul 1437, în care se spune în chip expres: *Obștea regnicolarilor unguri și români din părțile Transilvaniei*; ba acest. document autentic dovedește în chip învederat că, în timpul în care el fost dat, Stările Provinciei sau obștea regnicolară consta numai din națiunile ungarilor și românilor, și cum nu se poate aduce nici o lege posterioară care să fi hotărît în chip pozitiv că națiunea română nu trebuie socotită între Stări și între locuitorii țării, este învederat că supoziția premiselor citate este cu totul lipsită de orice temei.

Ce va să zică adaosul acela că *națiunea română este admisă, în țară numai în vederea bunului public*, nu se poate înțelege. fiindcă aceasta s-ar putea și ar trebui să se spună despre oricare altă națiune; de altminteri, termenul *admisă* nici nu se potrivește națiunii române, cu mult mai veche decît toate celelalte națiuni ale Provinciei; el s-ar putea atribui cu mai mult temei celorlalte națiuni, care, <după cum> ne arată istoria Patriei și diplomele principilor, au venit în Principat cu mult mai tîrziu decît cea română și au fost admise a locui și <a se bucura> de drepturile cetățenești sau prin pacte încheiate sau prin privilegiile principilor.

Atît istoria Patriei cît și istoria română ne arată că românii au locuit în părțile Transilvaniei desigur cu multe secole înainte de a fi venit ungarilor și, cînd ei, pierzînd în luptă pe propriul lor duce Gelu, nu s-au mai împotrivit ungarilor, ci mai curînd, de bunăvoia lor, dînd dreapta, au ales pe ducele acestora Tuhutum ca domn și al lor, prin chiar acest fapt au *admis* de la sine pe unguri la conlocuirea cu dinșii, la concetățenie, ca și la comunitatea drepturilor regnicolare. Ungurii au fost mlțumiți cu această liberă și spontană acțiune a românilor și amîndouă neamurile și-au găsit în concetățenie și în comunitatea drepturilor fericirea lor, pe care n-au voit s-o încreadă sorților unui război ulterior, de al cărui sfîrșit nesigur amîndouă trebuiau să se teamă. Din aceasta apar lămurit pactele încheiate între amîndouă națiunile, indicate și prin cuvintele Anonimului notar al regelui

Bela: *dându-și dreapta de buna lor voie, românii și-au ales ca domn și al lor pe ducele ungarilor Tuhutum.*

Că sașii au venit în părțile Transilvaniei în secolul al XII-lea, <iar> armenii și bulgarii în secolul al XVII-lea și că au obținut <și ei> admisiunea, ne mărturisesc, afară de istorie, privilegiile și diplomele principilor.

Mai rămân germanii, cetățeni ai Patriei, care, după cum ne-o dovedește de asemenea istoria, au venit în Provincie mai ales pe la sfârșitul secolului al XVII-lea cu armata fericitului împărat Leopold și au obținut admisiunea exact în același fel în care <au obținut-o> și ungurii, care au venit pe la sfârșitul secolului al IX-lea. Stările Transilvaniei, adică, pe la sfârșitul secolului al XVII-lea s-au supus de bună voie domniei Casei Austriece, când era în Provincie o armată împărătească, așa cum românii, pe la sfârșitul secolului al IX-lea, s-au supus ducelui Tuhutum al ungarilor, veniți atunci, alegându-l pe acesta, din propria lor voință, și, ca domn al lor, dându-și dreapta; și astfel, după cum ungurii au fost admiși sub ducele Tuhutum în concetățenia românilor, tot așa germanii, sub împăratul Leopold, <au fost admiși> în concetățenia celorlalti cetățeni ai Transilvaniei.

Se spune, pe lângă aceasta, în adaosurile mai sus menționate: *totuși cât timp ele <națiunea și religia românilor> vor fi tolerate pentru folosul țării* etc. Fără îndoială acest lucru se poate spune și despre celelalte națiuni și religii, că sînt, desigur, tolerate pentru folosul țării; căci, dacă n-ar fi tolerate, ar urma, spre cea mai mare pagubă a Provinciei, sau emigrări sau discordii și tulburări periculoase. Întrucît însă termenul *a fi tolerat* după stilul de astăzi al Curții înseamnă același lucru ca și *a fi lipsit de existență legală*, el nu se poate aplica nici națiunii, nici religiei românilor, deoarece din cele mai sus zise este sigur că și națiunea și religia aceasta este cea mai veche în Provincie și că cea dintîi s-a bucurat de drepturile regnicolare, iar cea de-a doua de cel mai liber exercițiu public, și că nu există nici o lege, care să fi lipsit fie națiunea, fie biserica românilor de drepturile sale, prin urmare de o existență legală, și s-o fi declarat ca tolerată. Nu se opune <la aceasta.> faptul că religia românilor nu e specificată între acele religii care se numesc *primitive* în art. 2, tit. 1 din partea I a Constituțiilor Aprobate; în adevăr, chiar acele vechi articole dietale din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatei dovedese în chip învederat că obiectul lor au fost numai acele religii care, mai înainte, în Provincie, sau n-au existat, ci au pătruns acolo întîi și-ntîi în secolul al XVI-lea, precum sînt cea reformată, evanghelic-luterană și unitariană, sau mai înainte existaseră ce-i drept, dar după aceea, printr-o lege publică, au fost tulburate în liberul lor exercițiu și în drepturile avute mai înainte și aproape stîrpite, cum era cea romano-catolică. Religia românilor nu era nici în rîndul acestora, nici în al celorlalte; prin urmare, ca nici nu era obiectul ziselor articole din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatei și nu putea fi deci menționată în această Lege: în acest înțeles adevărat este că în Transilvania sînt numai patru *religii primitive* și că religia românilor nu ține de aceste. Dacă însă termenul *primitivă* va să fie luat în înțelesul acela că numai acele religii se bucură de o existență legală și de un liber exercițiu, care se numesc primitive, atunci această numire cu atîta mai puțin se va putea refuza religiei românilor, cu cît e lucru sigur că ea este cea mai veche în Provincie, s-a bucurat totdeauna de un exercițiu public și n-a fost exclusă de la acesta prin nici o lege publică.

În ceea ce privește adaosul inserat în condițiile uniunii celor trei națiuni din Constituțiile Aprobate, partea a III-a, tit. 1, *țara constînd din trei națiuni*, oricine, după ce va cîntări cuprinsul întregului paragraf în care e inserat, ușor va vedea că el nu are alt înțeles decît <acela> că numai trei sînt în țară națiunile care au făcut între ele uniunea. Adaosul acesta însă cu atîta mai puțin se poate lua în sensul acela că numai cele trei națiuni unite ar constitui obștea regnicolarilor sau a Stărilor și Ordinilor din Transilvania, cu cît cele mai sus zise arată în chip evident că națiunea română s-a bucurat de drepturile regnicolare cu mult înainte de Uniunea făcută între unguri, secui și sași, și că ea a constituit dimpreună cu națiunea ungurească obștea locuitorilor țării, fără a fi fost vreodată despuiată de drepturile sale printr-o lege pozitivă.

Așadar toată trista soartă de astăzi a românilor din Transilvania se datorește nu legilor, ci vitregiei timpurilor; niciodată desigur nu se va putea dovedi că puterea legislativă în Transilvania a comis această nedreptate, încît să lipsească și să despoaie națiunea cea mai veche din Provincie de

drepturile cetățenești, întărite, după cum s-a arătat mai sus, prin pacte încheiate. Ba chiar dacă o soartă cu totul nedreaptă ar fi împins lucrurile pînă acolo, încît clerul acestei națiuni să fie exclus, rînd pe rînd, de la drepturile de care se bucură clerul altor națiuni și nobilimea de la slujbele și mai ales de la demnitățile mai înalte, totuși niciodată această națiune n-a fost exclusă de la cel mai liber exercițiu public al religiei sale și, de asemeni, de la imunitățile și privilegiile nobiliare, ba mai de grabă acei nobili români care sau ai căror strămoși, schimbîndu-și religia greacă, au îmbrățișat-o pe cea româno-catolică sau reformată au putut și pot și acum răzbate fără greutate pînă la cele mai înalte demnități: să ne fie permis a aduce ca exemplu ilustrele familii ale conților Kendeffi, de asemenea ale baronilor Josika, Huszar, Nalaczy și o mare parte din familiile de nobili origine din comitatul Hunedoara și din districtul Făgărașului, care au îmbrățișat în timpurile mai vechi sau mai nouă religia romano-catolică sau reformată. Aceste familii au purtat și unii inși din ele poartă și acum în Principat demnități chiar foarte înalte, deși cei mai mulți cetățeni ai Patriei știu foarte bine că acele familii, ca și altele cîteva, și din cele fruntașe, se trag din urmașii romanilor, adică din neamul de astăzi al românilor, iar documentele lor scrise, mai ales cele mai vechi, dacă sînt scrutate cu ochi criticei, învederează <aceasta>; și fiindcă, chiar sub principii care au cîrmuit Principatul după compilarea Constituțiilor Aprobate, în care au fost inserate adaosurile mai sus citate care favorizau opinia că națiunea românilor este numai tolerată, mulți din neamul românilor au fost înălțați în rîndul adevăraților nobili pentru merite cîștigate mai ales prin arme și mulți au fost dăruiți cu drepturi posesionare și se folosesc, și unii și alții, pînă în ziua de azi, de toate drepturile legate de starea de nobil și de donatar exact în același fel ca și nobilii și donatarii celorlalte națiuni din Provincie, de aici încă decurge din plin <dovada> că națiunea română niciodată n-a fost despuiată de drepturile regnicolare de către puterea legislativă și declarată ca *tolerată*; astfel nobilii creații din sînul ei s-ar fi putut bucura numai de onoarea nobleței, cum se observa pînă acum cu privire la armeni, nu însă și de drepturile și imunitățile legate de dînsă după lege.

De altfel, un asemenea statut, prin care o națiune, și mai veche și mai numeroasă. decît toate celelate, ar fi fost lipsită de drepturile cetățenești, n-ar fi putut obține niciodată confirmarea principelui din mai multe puncte de vedere, iar dacă el ar fi fost făcut fără încuvîntarea lui, n-ar fi obținut putere de lege, ci mai degrabă ar fi nimicuit societatea civilă în care s-au întrunit ungerii și românii pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, dîndu-și dreapta, sub ducele Tuhutum, și ar fi pus din nou amîndouă națiunile în starea în care fuseseră înainte de alegerea, făcută de români de bunăvoia lor, a ducelui ungerilor Tuhutum ca domn și al lor, adică în starea de război: ar fi trebuit așadar ca ele să se lupte din nou pînă cînd sau o națiune ar fi subjugat pe cealaltă sau ele s-ar fi întrunit una cu alta prin pacte noi; cum însă nu se poate dovedi că s-a făcut nici una, nici alta, negreșit că pactele încheiate mai înainte au rămas în vigoare.

Astfel stînd lucrurile aceste, deoarece națiunea și religia românilor se vede bine că nu printr-o lege publică, ci numai din cauza vitregiei timpurilor a suferit o pierdere într-o parte a drepturilor cetățenești, iar opinia că această națiune dimpreună cu religia pe care o mărturisește este numai tolerată în Transilvania se sprijină pe adaosurile citate mai sus, inserate în Colecția Legilor Aprobate, <dar> care sînt lipsite cu totul de orice temeii depinde numai de dreptatea și îndurarea principelui a scăpa această națiune de o soartă așa de vitregă și a o repune în toate drepturile de care ea s-a bucurat înainte.

A recunoscut-o aceasta preaugustul, răposatul principe și împărat Leopold I și nu numai că el a rînduit ca clerul acestei națiuni, care îmbrățișase pe la sfîrșitul secolului trecut unirea cu biserica romano-catolică, să fie admis la toate drepturile, privilegiile și beneficiile de care se bucură clerul celorlalte religii, dar, în temeiul diplomei emise în ziua de 19 martie 1701, el a hotărît ca toți românii, și mirenii și cei de condiție plebee, care se vor uni cu biserica romană să fie de îndată numărați în Statul catolic și, astfel, să fie socotiți între Stări și făcuți să se poată bucura, ca și ceilalți fii ai Patriei, de legile țării. A recunoscut-o aceasta și preaugusta, de fericită aducere aminte principesa și împărăteasă Maria Theresia cînd, cu ocazia începutului domniei, a confirmat drepturile tuturor locuitorilor Provinciei și mai ales și privilegiile și diplomele date românilor de preaugustul ei bunic.

A recunoscut-o, în sfârșit, aceasta acel fericit împărat, de veșnică aducere aminte, prea dreptul principe <și> prea marele nostru Iosif al doilea, care a înțeles drepturile pure și simple atât ale omului, cât și ale cetățeanului, care a recunoscut nedreptatea și asuprirea, care a văzut cu ochii săi și s-a convins pe deplin că națiunea română este și mult mai numeroasă decât celelalte ale Provinciei și de cel mai mare folos în timp de pace ca și în timp de război; de aceea, voind a-și îndeplini sarcina lui de principe pread drept, spre a reda cetățenilor drepturile, spre a preîntîmpina orice discordie și dezbinare între națiuni, lăsînd la o parte toate prejudecățile celor ce stăteau împotriva, adeseori a hotărît cu multă îndurare ca, pe viitor, ștergîndu-se cu totul orice nedreaptă discriminare de inegalitate, românii, chiar fără să se mai aibă în vedere națiunea și religia, să se bucure întru totul de aceleași drepturi și beneficii, întocmai ca și celelalte neamuri din acest Principat, și, de aceea, fiindcă ei poartă sarcini egale în proporție, să dobîndească și drepturi și beneficii regale.

Dar aceste diplome, decrete și hotărîri ale prea auguștilor principi au avut pînă acum un efect mic; în adevăr, clerul unit cu biseria romano-catolică e admis, ce-i drept, la unele imunități, nu însă la toate drepturile și beneficiile de care se bucură clerul celorlalte națiuni: ecleziastici de rit grec însă, neuniți, deși le incumbă și lor aceleași îndatoriri ca și ecleziasticilor celorlalte religii, nu sînt scutiți nici chiar de contribuție (exceptîndu-se darea capului). Nobilii români pînă astăzi încă, mai ales în comitate, nu sînt admiși decît cu foarte mare greutate la unele slujbe numai, și acele, mai mici. În ceea ce privește pe aceia care sînt de condiție orășenească sau plebee, aceora li se împiedică și accesul la învățarea artelor și a meșteșugurilor.

Afară de aceasta, în dieta ținută în anul 1744 de Stările și Ordinele celorlalte națiuni, în articolul VI s-a declarat că mai sus citatele concesiile ale fericitului împărat Leopold I, acordate românilor, și mirenilor și celor de condiție plebee, și întărite de fericita împărăteasă Maria Theresia *se referă numai la ecleziastici și la cei ce se bucură de prerogativa nobiliară, a căror condiție este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei și care sînt socotiți la acea națiune dintre cele trei primite ce constituie sistemul Principatului, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndirea de bunuri, fără ridicarea și constituirea prin însuși acest fapt a unei a patra naționalități, dar că ele nu pot și nu trebuie să se extindă și la plebei, pentru ca sistemul Principatului să nu fie răsturnat și pentru ca plebea românilor și a altor venetici să nu fie numerată între națiuni și să nu fie chiar spre paguba vreuneia din cele trei națiuni și a drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor.*

Națiunea suplicantă recunoaște, ce-i drept, că condiția nobililor români în ceea ce privește folosința privilegiilor nobiliare este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei; cu durere însă ea trebuie să mărturisească în același timp că nici unul, dacă-și păstrează ritul și religia greacă, <nu este admis> la demnități mai înalte, iar la slujbe mai mici prea puțini sînt admiși, și aceștia cu cea mai mare greutate. Mai departe, ea trebuie să mărturisească că-i este necunoscută legea aceea în puterea căreia nobilii români au fost socotiți la aceea dintre cele trei națiuni primite, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndire de bunuri. Este însă cunoscut tuturor celor versați în istoria Patriei că românii și-au fixat așezarea și locuința în Transilvania cu cîteva secole înainte de cele trei națiuni primite și că ei de buna lor voie, dîndu-și dreapta, au ales ca domn și al lor, pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, pe Tuhutum, ducele ungarilor, intrați atunci în această Provincie, și că din timpul acela s-a constituit în Transilvania obștea locuitorilor țării din unguri și români, dar nu că aceștia din urmă au fost socotiți între cei dintîi sau între alte națiuni. <Trebuie să mărturisească> mai departe națiunea suplicantă că-i este necunoscută și legea în puterea căreia o națiune sau alta din Transilvania a fost declarată ca *primită*; este însă cunoscut că termenul *primită* a început să se întrebuițeze mai întîi în secolul al XVI-lea cu privire la noile religii născute în urma Reformei și că, în înțelesul legilor făcute atunci, o religie primită nu înseamnă altceva decît o religie admisă la liberul ei exercițiu: despre o națiune însă sau alta termenul acesta în legile care au precedat declarația Stărilor făcută în anul 1744 nu se întrebuițează nicăierea, ci națiunile care se bucură de o existență legală se numesc regnicolare și în cele de mai sus s-a dovedit în chip învederat că în numărul acestora intră și <națiunea> română. Că totuși în Transilvania există *națiuni unite* și că trei sînt națiunile care constituie sistemul acestei uniuni, dar că <națiunea> română nu intră în numărul

lor, este tot așa de sigur. Într-aceea, deoarece această uniune nu s-a putut de loc face în așa fel, încât să dăuneze drepturilor regnicolare ale națiunii române, de altfel cea mai veche dintre toate în Transilvania, și să le răstoarne, a fost pentru această națiune o cumplită și grea lovitură că amintita declarație a Stărilor din anul 1744 o pune în același rînd cu veneticii. Nu venetică, ci veche, și cu mult mai veche decît toate celelalte este națiunea românilor în Transilvania; ea niciodată n-a cerut și nici nu cere răsturnarea sistemului Principatului, ci mai degrabă reîntregirea lui, cînd cere să fie pusă din nou în folosința drepturilor civile și regnicolare, <folosință> pe care nu i-a luat-o nici o lege, ci vitregia timpurilor; niciodată prin această repunere nu se va aduce <vreo> pagubă celorlalte trei națiuni sau drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor, deoarece prin ea națiunea nu va cîștiga nimic altceva decît ceea ce a avut mai înainte și a pierdut prin vitregia timpurilor; și nici nu va fi nevoie vreodata a crea o a patra naționalitate pentru națiunea suplicantă, deoarece aceasta de mai multe secole a constituit, îndată după unguri, a doua națiune regnicolară.

Iar că în declarația citată mai sus a Stărilor din anul 1744 *numai* nobililor români li se admite aceeași condiție ca și celorlalți *cetățeni* ai Patriei, dar românii de condiție plebee sînt excluși de la ea, aceasta cu adevărat i-a căzut foarte greu națiunii suplicante și ea suferă, spre <adînc> ei întristare și a Provinciei, urmările funeste ale acelei declarații. În adevăr, ca să trecem alte lucruri sub tăcere, de două ori de atunci s-a încercat în unele cercuri ale Pămîntului Regesc izgonirea acestei nenorocite plebe, deși, afară de cele mai sus amintite, chiar privilegiul fundamental care vorbește despre Pămîntul Regesc, acordat națiunii săsești, dovedește în chip vădit că românii trebuie să se bucure acolo de aceleași drepturi și libertăți ca și această națiune.

Nu este desigur intenția națiunii suplicante să capete pentru plebea sa ceva mai mult decît i se cuvine ei de drept; cum însa din cele de mai sus reiese limpede că ei i se cuvine ceea ce i se cuvine plebei celorlalte națiuni care trăiesc în Principat și <cum> aceasta <din urmă> nu este exclusă din numărul cetățenilor Patriei, acest singur lucru îl dorește națiunea suplicantă, ca și plebea ei să fie tratată în același fel ca și plebeii celorlalte națiuni; și mai mult încă: fiindcă ea poartă aceleași sarcini civile ca și aceștia, trebuie ca ea să se bucure și de aceleași beneficii, după cum, de altfel, o cer și feluritele prea înalte ordine.

Deoarece însă aceste ordine și mai sus citatele diplome ale prea auguștilor înaintași ai preasacrei Voastre Maiestăți, date în favoarea și spre ușurarea neamului românesc, pînă acum sau n-au avut nici un efect sau au avut un efect mic ori de scurtă durată, totdeauna însă un efect nesigur, și ca urmare nici națiunea suplicantă n-a fost repusă în folosința comună a drepturilor societății civile, de care o soartă vitregă a despuiat-o, ci ea pînă în ziua de astăzi e silită să poarte numai sarcinile, iar de beneficiile regnicolare să fie lipsită (și aceasta nu numai că este împotriva regulilor dreptății și echității, ci aduce și statului public o pagubă foarte mare), întrucît, atîta timp cît clerul și nobilimea ei va fi ținută într-o stare de jos, nu se poate spera nici o cultură a acestei națiuni și, deci, nici un spor al sirguinței <ei>, ci mai curînd ne putem teme că ignoranța, lenea și trîndăvia, odată cu toate vîrțile care de obicei nasc din ele, vor crește încă mai mari în sînul ei, spre pustiirea Provinciei, și că, afară de aceasta, neîncrederea mutuală a acestei națiuni față de celelalte și a celorlalte față de dînsa, ca și urile lăuntrice născute de aici, precum și frămîntările și chinurile unor suflete nefericite vor căpăta un spor și mai mare, odată cu primejduirea siguranței și liniștii publice și private (toate aceste lucruri pentru a căror preîntîmpinare mulți cetățeni ai Patriei, avînd înaintea ochilor echitatea și justiția, de multă vreme au dorit repunerea națiunii suplicante în folosința tuturor drepturilor <ei> regnicolare):

Drept aceea,

Națiunea română, rugătoare și umilă, vine la tronul Maiestății Voastre și, cu venerația și supunerea cuvenită, se roagă și cere următoarele:

1) Ca numirile odioase și pline de ocară: tolerați, admiși, nesocotiți între Stări și altele de acest fel, care, ca niște pete din afară, au fost întipărite fără drept și fără lege <pe fruntea> națiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public ca nedemne și nedrepte, și astfel, prin îndurarea Maiestății Voastre preasacre națiunea română, renăscută, să fie repusă în folosința tuturor drepturilor civile și regnicolare: în consecință,

2) Națiunii suplicante să i se restituie între națiunile regnicolare același loc pe care ea l-a ținut potrivit Mărturiei citate în cele de mai sus a Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăștur din anul 1437.

3) Clerul acestei națiuni credincios bisericii orientale, fără discriminare dacă gîndește sau nu în toate la fel cu biserica occidentală, de asemenea și nobilimea și plebea, atît cea orășenească, ci și cea rurală, să fie socotită și tratată drept în același fel ca clerul, nobilimea și plebea națiunilor care alcătuiesc sistemul uniunii, și să fie făcută părtașă la aceleași beneficii.

4) În comitate, scaune, districte și comunități orășenești, cu ocazia alegerii slujbașilor și a deputaților în dietă, de asemenea cînd se întîmplă < să se facă > numiri noi sau înaintări în slujbe la dicasteriile aulice și provinciale, să se procedeze în chip just la punerea în slujbă, în număr proporțional, a persoanelor din această națiune.

5) Comitatele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești în care românii întrec în număr celelalte națiuni să-și aibă numirea și de la români: acele însă în care celelalte națiuni covîrșesc cu numărul să și-o aibă de la aceste sau să poarte nume mixt, *unguresc-românesc*, *săsesc-românesc*, sau, în sfîrșit, înlăturîndu-se cu totul numirea luată de la o națiune sau alta, atît comitatele, cît și scaunele și districtele să-și păstreze numai numele acela pe care și pînă acum îl purtaseră după rîuri sau cetăți, și să se declare că toți locuitorii Principatului, fără vreo deosebire de națiune sau religie, trebuie să se folosească și să se bucure, după starea și condiția < fiecăruia >, de aceleași libertăți și beneficii și să poarte aceleași sarcini pe măsura puterilor < lor >.

Din cele mai sus zise se vede cu prisosință că aceste cereri se sprijină pe echitatea naturală și pe principiile societății civile, precum și pe pactele încheiate. Și fiindcă națiunea suplicanții încă în anul 1761, după conscripția făcută atunci în toate cercurile și locurile (afară de districtul Brașovului) a numărat peste 547.000 de inși și (dacă românii acestui district ar fi socotiți pentru vremea aceea la numai 13.000 de inși) această națiune a constatat atunci din 560.000 de inși, pe cînd celelalte națiuni, luate la un loc (fiind socotiți aici și românii care, părăsindu-și propria religie, au trecut la altele), după conscripția făcută în anul 1766 au numărat numai 392.000 și cîteva sute de inși, și < fiindcă > de aici trebuie să se tragă încheierea că din populația de azi a Transilvaniei, care, după conscripția anului 1787, consistă dintr-un milion și cam șapte sute de mii de oameni, partea cea mai însemnată, poate chiar un milion întreg, e alcătuită din oameni ai națiunii suplicante, în timp ce, pe lîngă aceasta, și două regimente întregi de graniță în Principat și cam două treimi din trei regimente de cîmp tot de-acolo și mai mult decît o treime din regimentul de călăreți secuesc sînt formate < tot > din inși ai națiunii suplicante, și < fiindcă > îndeobște sarcinile publice ale Provinciei le poartă națiunea suplicantă în măsură mai mare decît toate celelalte națiuni luate la un loc, în proporție cu numărul < ei > mai mare, ea își pune încrederea în pîrinteasca dragoste a Maiestății Voastre ca cererile sale, foarte drepte și din aceste motive vor avea efectul dorit, mai ales că numai de suprema Maiestății Voastre autoritate depinde repunerea ei în folosința drepturilor regnicolare, din care ea nu în temeiul unei legi, ci numai printr-o soartă nedreaptă a fost scoasă.

Dacă totuși intenția prea sacrei Voastre Maiestăți ar fi ca aceste rugăminți ale unui nemn totdeauna foarte credincios către preaaugusta Casă să fie comunicate mai întîi Stărilor și Ordinilor adunate acum în dieta aici, în Provincie, prin comisarul plenipotențiar regesc, deoarece în acest caz ușor s-ar putea întîmpla ca, cu toată dreptatea celor cerute, dovedită îndestul în cele de mai sus, și < cu toată > dorința unei mari părți a regnicolarilor adunați în dietă, care au înaintea ochilor numai fericirea dulcii < noastre > Patrii și promovarea binelui public, < dorință > îndreptată spre satisfacerea rugăminților națiunii suplicante, totuși unii dintre cetățenii Patriei, prezenți în dieta de acum, fie invocînd vreun uz contrar cererilor națiunii, < uz > ca și întărit prin prescripție (deși față de drepturile societății civile prescripția nu-și are locul), fie neavînd o cunoștință corespunzătoare drepturilor societății civile, fie, în sfîrșit, cercetînd mai puțin istoria Patriei și înțelesul legilor Patriei și deci nevăzînd destul de limpede dreptatea cererilor națiunii subscrise și poate încă mînați în parte de o ascunsă ură de neam și de religie, să cerce a-l împiedica și a opri în loc într-un fel oarecare rezultatul fericit al acestui lucru, națiunea subscrisă se roagă cu toată umilința ca Maiestatea Voastră prea sacră să binevoiască a admite cu îndurare, în cazul acesta, ca, într-o adunare națională, despre

modalitatea și locul ținerii căreia cei doi episcopi ai națiunii din Provincie, luînd sfatul cîtorva persoane din cler, nobilime și Starea militară, să aibă a face cît mai repede propuneri Maiestății Voastre prea sacre, să se aleagă și să fie împuterniciți cu instrucțiunile necesare în acest scop cîțiva deputați, care să pledeze și să apere cauza națiunii oriunde va fi nevoie, și <care>, dacă acesteia i s-ar pune piedici, cu toată dreptatea ei, să redacteze în ordine toate doleanțele chinuitei națiuni și să le înfățișeze Maiestății Voastre preasacre spre o prea îndurătoare vindecare.

Prea sacra Voastră Maiestate a binevoit să împartă cu nețărmurită îndurare o asemenea grație și consolare nu numai acelei părți din națiunea suplicantă care locuiește în Banat și în comitatele Ungariei, vecine cu Banatul și Transilvania, ca și întregii națiuni ilirice, ci și tuturor neamurilor prea întinsei Monarhiei; ele toate au înfățișat din adunări publice prea sacrei Voastre Maiestăți doleanțele și cererile lor și nici una n-a plecat nemîngîiată de la augustul tron al îndurării; de aceea, și națiunea suplicantă, care cuprinde cam un milion întreg de oameni, și care, ce-i drept, e așezată la hotarele cele din urmă ale Monarhiei, dar totdeauna cu inima și cu sufletul a fost cea mai credincioasă preaauguste Case a Maiestății Voastre, speră că și ea va căpăta de la izvorul dreptății și îndurării mîngîierea pentru care se roagă.

Ai Maiestății Voastre prea sacre

Mult umilii și în veci credincioșii
supuși, Clerul, Nobilimea, Starea
Militară și cea Orășenească a întregii
națiuni române din Transilvania.

(D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, ediție nouă, refăcută, Editura Științifică, București, 1967, pp. 493-510)